

Mt 20,1–16). Podobně Pavel kritizuje konformnost filosofů své doby (Ga 4,3,9; Ko 2,8), staví proti nim slabé, nenápadné – takové vyvolil Bůh, aby zahanbil silné (1K 1,27n).

Leibniz se proslavil výrokem, že největším zázrakem je, že tu něco je - že není nicota. Proti tomu Pavel i Pascal hovoří o větším zázraku – největším zázrakem je, že to, co je, může také ne-být. Pokání (metanoia) je příběhem změny, přináší nové. To je poselství malého příběhu.

Pavel Keřkovský.

V MOCI SLOVA

Jiří Beneš, V moci slova. – Ilustrace Jan Bárta, odp. redaktor Robert Řehák, Ve spolupráci s SKŽ vydalo SGS, vyd. první, Praha 2003, 215 stran.

Neobyčejně zdařilá kniha. Když vyšla, proletěl jsem ji dychtivě a byl jí osloven tak, že jsem ji ihned v anketě Lidových novin označil za svou knihu roku. Od té doby ji už delší dobu čtu stále znovu, podtrhávám, pokouším se domýšlet, objevuji nové a nové věci. Samozřejmě, ten, kdo je vnitřně vzdálen Bibli, bude tuto knihu biblických výkladů vidět jinak. Ale kdo si ve vlastní zkušenosti ověřil, že není inspirativnější knihy v celé světové literatuře a kdo se proto pídí po knihách, v nichž by byl odborný biblický výklad hluboce a spontánně propojen s jejím domýšlením do denního života, přitaká mně, že Benešova kniha je dílo až neuvěřitelně zdařilé, promyšlené a probroušené do posledních drobností, a při tom teologicky pronikavé a zároveň lidsky tak pokorné, že se marně rozhlížím po nějakém přirovnání. Podívejme se krátce jak na autora knihy, tak na její obsah zhodnocení.

Jiří Beneš ThD je absolventem Evangelické teologické fakulty University Karlovy, kde získal i „velký doktorát“ – bývalé CSc. Působil v několika sborech CASD jako kazatel, nyní vyučuje Starý zákon a hebrejštinu na Husitské fakultě UK a na vyšší odborné škole teologické CASD na Sázavě. Vydal už několik knih, které měly velmi dobrý ohlas.

Kniha sama má široký záběr. Celkově je rozdělena do dvou velkých částí. První se týká Starého, druhá Nového zákona. Jde vždy o výklad vymezeného biblického oddílu, perikopy, setumy či petuchy, který je vykládán tak, že vychází z původního hebrejského či řeckého znění. Asi jen odborník pozná, s jakou precizností autor celý příběh rozebral, proptal se jím, zvážil všechny historické okolnosti i jazykové jemnosti. Ale pak to vše uklidil, jako lešení, když je stavba hotova, a ze všeho zůstalo jen to, co vede čtenáře přímo do hloubky textu a tím i k tomu, jak je mu možno nejen do textu sám vstoupit, ale zároveň rozpoznat, jak nás vykládaný oddíl oslovuje v našem dnešním (někdo by tu dodal: zcela praktickém) životě. Ono je to ovšem s tím naším praktickým životem složitější než se leckdy zdá: Kdo se pokouší (ať už z nevědomosti nebo z pohodlnosti) odstříhnout hlubší polohy živo-

ta od těch tak zvaně praktických, snadno uvázne na mělčině. I ve zdánlivě „malých“ věcech a v rozhodování jakoby drobném jde přechasto o poslední věci života a smrti, Boha a věčnosti. I k tomuto rozpoznání vede Benešova kniha.

„Úvod“ (str. 6–7) zařazuje obsah jako záhlaví první části knihy o SZ. Autor v něm poznamenává, že různé oddíly Písma, vykládané v této knize, mají tři společné rysy: je to a) způsob zpracování (recenzent dodává: důkladná analýza textu, pečlivě předestilovaná do oslovující podoby), b) adresát, jímž byl původně krčský sbor, kde autor knihy na tento text kázal, c) forma: jde o převyprávěný příběh. Pocházejí z let 1999–2002. Autor k tomu výslovně podotýká, že tu však nejde o klasické homilie, nýbrž spíše o jejich přípravu. Starozákonní stati jsou soustředěny do tří okruhů: První je výklad egyptských ran, tedy texty z Ex 7–11, vykládaných zde jako znamení, zjevující Hospodinovu svrchovanou moc a tím desakralizující náboženský systém, který Izraele ubíjel a vysával. Moderně řečeno: neblahá ideologie a její dopad – tedy cosi zcela aktuálního. – Druhý okruh je – jak říká autor knihy sám – „reflexe aramejských příběhů z první poloviny Danielovy knihy, která tvoří jakýsi kontrapunkt k příběhům egyptských ran“. Jde v nich také o zápas víry, a jsou tu vykládány tak, že čtenáři umožňují vnitřní vstup do tohoto zápasu, který pokračuje až do našich dnů. – Třetí okruh přináší rozbor a výklad Malých soudců, založený na předpokladu, že základní informací je jméno toho kterého soudce. Autor tu převážně zcela nově a originálně rozkrývá jemné vztahy mezi jménem soudce a hebrejským výrazivem příběhu a z minima informací dochází k pronikavým průhledům do doby staré i jejich obdob v době nové. U všech těchto starozákonních statí bych chtěl připomenout, že napořád daleko přesahují to, co lze najít v obvyklých komentářích, a to jak exegeticky, tak homileticky. S chutí bych to doložil příklady, ale pak by ze stručné recenze byla obsáhlá monografie. Prostě se to musí číst a promýšlet.

Druhá část knihy se nazývá „Počátek a konec Ježíšova příběhu“. V úvodu na str. 139 připomíná autor, že cílem Ježíšova příběhu není jen čtenáře konfrontovat, ale motivovat, ba strhnout, vtáhnout do příběhu, změnit na jeho aktéra tak, aby si byl vědom toho, že věc Kristova je i jeho věcí, a tak se sám stávat Kristovým následovníkem. – První část novozákonní je podrobný výklad první kapitoly evangelia podle Marka. Je to klasický a mnohokrát zpracovaný text. Autor připomíná, že toto evangelium - ve shodě s částí novodobého novozákonního bádání – bylo sestaveno pro katechumeny jako zasvěcení do Kristovy cesty. Ještě důležitější nežli záznam na papíře bylo uchovávat Ježíšovo poselství v životě těch, kteří mu uvěřili. Důležitou součástí této cesty je obecenství kolem stolu Páně. Proto se další soubor novozákonních statí jmenuje „Večeře Páně“. Nejsou tu však výklady jen statí novozákonních. Začíná se „Chlebem s nebe“ (1Kr 17,4–6; 19,4–8), jímž Bůh živil Eliáše; a teprve pak se přechází do Marka, Lukáše, Skutků a posléze do textů paulovských, kde se vykládá podrobně „účast na Kristově těle“ (1K 10), „přijímat a vydávat“ (1K 11,23), „smrt Páně“ (1K 11,26) a zcela na závěr poměrně podrobně „formule víry – vzkříšení“ (1K 15). V jejím závěru připomíná autor, že tu mluvíme

o věcech nad lidskou „stížitelnost“ (to je klasický výraz Kralických), o věcech, které jsou a zůstanou tajemstvím, které je třeba respektovat. Tak je třeba rozumět celému Pavlovu výkladu o vzkříšení. Poslední věta knihy je jemně polemická, ale vysoce naučná: „Vrcholem křesťanského života není náboženské vzepětí ani duchovnost, intenzivně prožívaná v křesťanském shromáždění, nýbrž to, co očekáváme s Kristovým příchodem“. Recenzent dodává: Pozor, není tu nic o tom, nakolik si tento příchod máme nebo musíme představovat masivně, biologicky, historicky, dramaticky atd. Parusie jako centrální bod novozákonní eschatologie je však – a zde autorovi opět ze srdce přitakávám – těžiště a úběžník celé novozákonní eschatologie. Bez něho se nám všechny pracně rýsované obrazy a obrázky rozpadnou do nestrukturovaných čmáranic. Výhled se zatmí a naděje okorá.

Na posledních stránkách knihy najde čtenář ještě užitečný přehled transkripce hebrejských výrazů a zkratky, jmenovitě zkratky kmenů a tvarů hebrejského slovesa. Podrobný úvod na posledních dvou stranách knihy ukazuje názorně její strukturu a zároveň tím předkládá i přehled vykládaných biblických statí.

Jakési zhuštěné jádro celé Benešovy teologické koncepce je zřetelně formulováno např. na str. 50: Jde o otevřenost vůči Slovu. Autor tu píše doslova: „Izrael nemá žádný předem vytvořený náboženský program (kult). Izrael je zcela závislý na Hospodinově pokynu – živě a spontánně reaguje na Hospodinovo živé oslovení. V tom spočívá bohoslužba Izraelců... To je i vyjádření odstupu od náboženství, kde je vše předem známo.“ – Recenzent dodává: To je pregnantní vyjádření vnitřní dynamiky, kterou už řada badatelů rozpoznala jako možná nejzávažnější důraz Písma. Ale jen málokomu z dosavadních vykladačů se zdařilo uplatnit jej při výkladu konkrétních biblických oddílů s takovou teologickou pronikavostí a homiletickou ozvučností jako Jiřímu Benešovi. Na této knize je se co učit – nejen tomu, co říká, ale i metodě – jak k tomu dojít.

Jan Heller

O ČESKÉ REFORMACI S EKUMENICKOU NOBLESOU

Martin Wernisch, Husitství. Raně reformační příběh, edice Fontes Praenses, sv. 31, Brno 2003.

Už v podtitulu naznačuje M. Wernisch, že chápe husitství, do kterého zahrnuje Jednotu bratrskou, jako ranou reformaci, která svého naplnění došla v setkání s reformací světovou, která jí umožnila přežít: „v dostatečně úzkém společenství se svobodným evangelictvím Evropy, a jedině v něm mohlo dědictví utrakvistu přece jen přežít i dlouhý čas pronásledování.“ (str. 115). Tím ovšem Wernisch nepotvrzuje stanovisko historiků, s nimiž polemizoval F. Hrejsa a K. Krofta, kteří docházeli k závěru, že duchovní a teologické dědictví husitství v 16. století bylo vyhaslé a na jeho místo nastoupila u nás světová reformace. Husitství si podle Wernische

od počátku, už v zápase s taktikou basilejského koncilu, která byla v mnohém úspěšná, přece jen zachovalo svou tvář, kompaktně nebyla „tak jednoznačným vítězstvím koncilní taktiky, jak se mohlo zdát... Při celkovém rozložení sil a stanovisek bylo sice logické, že smlouvu s legáty mohla dojednat jediné utrakvistická pravice, ale ve stejné logice to nakonec opět byl kališnický pravý střed, který se prosadil jako její směrdatný naplnovatel a uživatel – takže v jeho podobě je přece jen možné alespoň na domácí půdě vnímat jako vítězné i husitství.“ (str. 103). V dalším vývoji „na přelomu 15. a 16. století přestál (utrakvismus) další období zvýšené tísně. Tehdy si podobojí pomáhali k sebezáchově vysloveným izolacionismem od světa sjednoceného s Římem, nikoli bez povzbudivých pohledů k pravoslavnému východu, který však faticky zůstával daleko. Utrakvismus přežival v heroismu vytrvalosti, jehož celková tvářnost byla povýšce defensivní a potud i stagnativní – ale životní kvas mu přesto nechyběl ani připravenost (při nejmenším latentní) k novému rozvíjení evangelických předpokladů křesťanské svobody.“ (str. 113) Badáním o těchto otázkách vztahu husitství a světové reformace Wernisch modifikuje a prohlubuje Molnárovu thesei o „první a druhé reformaci.“ Opírá se při tom o nejnovější literaturu domácí i zahraniční, s pozorným přihlédnutím k rakouské oblasti.

Z celé práce je patrné, že autor přistupuje ke své látce z eminentně teologické perspektivy. Příběh rané reformace probíhá pro Wernische po linii, která byla husitství vlastní, po linii eschatologického zápasu o pravdu a svobodu slova Božího, spíše než po linii ryze chronologické, k jejímuž sledování má posloužit chronologická konkordance, z níž je patrné, že klíčová data a klíčové události se v práci rozprostírají do různých míst. S autorem vstupujeme dovnitř Husova zápasu stržení pravdou, o kterou ve svém srdci bojuje, sevřen tísní, kterou prožívá. Ovšem nejen postava Husova, nýbrž i další postavy husitství a Jednoty (Wyclef, Jakoubek, Jeronym, Chelčický, táborští theologové, Lukáš) vstupující do reformačního zápasu jsou představeny v hutně formulovaných teologických profilech. Téměř jest litovat, že mistrné postřehy, jdoucí do teologických hloubek, jsou načrtnuty jen ve stručnosti, tak že do nich může nahlédnout jen odborný teolog.

Ve Wernischových výkladech se prosazují základní reformační principy jako by svojí vnitřní vahou bez polemických narážek a útoků. K širokému bohatství křesťanské tradice, jak ji představuje středověká katolická církev římská, přistupuje porozumivě, přiklání se teologicky k husitskému středu, nedává se fascinovat radikálním proudem husitství, jsa ve střehu vůči nebezpečí utopismu. Wernischovy výklady jsou nesené ekumenickou noblesou, která odmítá úzce konfesijní spory a nenechá se strhnout do plytké konfrontační polemiky. Práce má výsoce akademický charakter povznesený nad novinářské církevní-politické hašteření.

Ekumenická otevřenost a vědecká poctivost vede Wernische do středu napětí, „které české hnutí po Wyclefovi zdědilo“. Toto napětí, plné eschatologické dynamiky, vidí v „dopředu dostatečně nevyjasněném poměru osvobodivosti láskyplné nevyvratné Boží vůle vůči přinucování k řádu jí zamýšlenému...“ Závazek Boha, jenž se jako osobně přítomná pravda nenechá obloupat o svou svrchovanost, se